

Wprowadzenie

Problematyka kondycji młodzieży w epoce późnej nowoczesności stała się współcześnie niezwykle złożona i niejednoznaczna. Zmiany społeczne w wymiarze cywilizacyjnym i kulturowym spowodowały, że wiele z klasycznych paradygmatów i pojęć nauk społecznych straciło swoją aktualność. Aby odnaleźć nowe reguły konceptualizacji i sposoby badania problematyki młodzieży, należy pochylić się nad zagadnieniami kształtowania (się) tożsamości młodzieży w okresie płynnej nowoczesności, tego swoistego kryształizowania osobowości w warunkach relatywizmu aksjologicznego. W coraz bardziej niestabilnej sytuacji niezwykle ważne staje się dookreślenie roli podmiotów wychowawczych obecnych w tym procesie, zdefiniowanie roli instytucji, takich jak rodzina, szkoła, Kościół czy media. Istotne jest również wskazanie na szanse i zagrożenia tożsamości ze strony kultury współczesnej czy też stworzenie możliwości przyjrzenia się kryzysom tożsamości. Stąd każda dyskusja prowadzona w szerokim gronie specjalistów może się przyczynić do zrozumienia problematyki współczesnej młodzieży oraz poznania jej kondycji.

Przed wszystkim konieczna jest krytyczna analiza i interpretacja najnowszych sposobów ujmowania młodzieży jako podmiotu badań przez filozofię, pedagogikę, psychologię oraz socjologię. Młodzież przełomu wieków jest bowiem nową generacją, inną od wcześniejszych pokoleń swoich rówieśników. Jej specyfika i odmiennosc ma swoje źródła w sytuacji społeczno-kulturowej, politycznej oraz gospodarczej naszego kraju, Europy i świata, będącej zarazem ważnym punktem odniesienia. Zjawisko globalizacji to nie tylko neutralny pod względem kulturowym opis geopolitycznych realiów XXI wieku, to nie tylko normatywna wizja pewnej

formy życia. Termin ten stał się główną kategorią porządkującą nasze myślenie w różnych dyscyplinach akademickich, za pomocą której opisuje się współcześnie wiele zjawisk społecznych, kulturowych i geopolitycznych. Jest to już tak powszechne, że aż irytujące i w zasadzie wkrótce globalizacja może przestać znaczyć cokolwiek. Odpowiedź na pytanie, czy globalizacja oznacza w istocie usieciwiony świat bez granic, uniformizujący życie jednostek i grup, jest bardzo złożona. Na podstawie krytycznego przeglądu współczesnej teorii społecznej globalizacja jawi się jako proces przekształcający nie tylko instytucje i organizacje, lecz także samą tkankę tożsamości i życia osobistego jednostek.

W warunkach przyspieszonych zmian związanych z procesami globalizacyjnymi i transformacyjnymi zachwianiu uległ i nadal ulega również tradycyjny porządek wartości – bardziej akceptowane zaczynają być te spośród nich, które odnoszą się do konkretnych sytuacji ludzkich, społecznych i ekonomicznych. Obserwacja życia społecznego wskazuje na związek między współczesnym kryzysem kulturowym a kryzysem orientacji i zdolności wartościowania młodego pokolenia, którego świat wartości jest w dużym stopniu osadzony w nowej kulturze, co nie pozostaje bez wpływu na jego sposób życia. Współczesną młodzież nie łączy już (jak to miało miejsce w latach np. powojennych czy pokomunistycznych) wspólny światopogląd, aksjologia i kod komunikacyjny – jest ona generacją o rosnącym zróżnicowaniu postaw i ocen wartościujących, swoiście zagubioną, refleksyjną, skupioną wokół własnej egzystencji.

Na poziomie zarówno kulturowym, jak i cywilizacyjnym, doszło w ostatnich dekadach do fundamentalnych zmian życia społecznego. Głównymi beneficjentami, a zarazem podmiotami potencjalnych zagrożeń wynikających z tych zmian, są właśnie młodzi ludzie. Wyjątkowy postęp technologiczny m.in. sprawił, że rzeczy i artefakty uzyskały charakter podmiotowy. Nowe media to współcześnie „świat równoległy”, w którym młodzież przebywa. Media nie są już pośrednikiem w relacjach ani źródłem wiedzy. Aktualnie nie korzysta się z Internetu, Facebooka – tylko się w nim jest, stąd istotne jest uzyskanie odpowiedzi na pytania: Jak media oddziałują na psychikę młodzieży? Jak młodzi redefiniują kategorie społeczne, takie jak przyjaźń, miłość, wspólnotę itp.? Jakie są sposoby doświadczania codzienności za pośrednictwem portali społeczno-

ciowych? Jak zmienia się stosunek młodego pokolenia do wartości? Jakie są w wymienionych zakresach wyniki badań nad młodzieżą?

Kolejnym niepokojącym zjawiskiem wydają się być zmiany na poziomie kulturowym (idei, wartości i norm społecznych). Współczesna młodzież żyje w kulturze transgresyjnej, w której dawne pojęcia transcendencji tracą na znaczeniu. Epoka ponowoczesna okazuje się być epoką skierowaną przeciwko wszelkim wartościom tradycyjnym i religijnym, które mogłyby osłabić współczesną fascynację ideą indywidualnej samorealizacji. Zachodzi zatem potrzeba krytycznej refleksji zarówno współczesnych prądów kulturowych głównego nurtu, jak i rozwijających się nowych odmian subkultur.

Żyjemy w epoce ponowoczesnej, która została zapowiedziana przez niemieckiego filozofa Fryderyka Nietzschego. Nieprzypadkowo to właśnie ten filozof ogłosił „śmierć Boga”, wyrażając tym samym kondycję kulturową, w której idee chrześcijańskie straciły swoją dawną siłę kształtowania człowieczeństwa. Współcześnie obserwujemy, że kultura medialna, polityka, prawo, ustawodawstwo konsekwentnie pragną oddalić obywateli od chrześcijańskiego obrazu człowieka. Jak ta kondycja społeczna oddziałuje na młodzież? Jakie możliwości pozostają Kościołowi, aby przekonać młodych ludzi do idei oraz ideałów chrześcijańskich?

Nakreślone problemy i sformułowane pytania znalazły rozwinięcie w prezentowanym tomie „Studia Paedagogica Ignatiana”. W pierwszej części Autorzy poszczególnych opracowań podjęli w swych rozważaniach problematykę dotyczącą, po pierwsze, współczesnych procesów globalizacyjnych w kontekście geopolitycznych realiów XXI wieku, zwracając szczególną uwagę zarówno na globalną instytucjonalizację światowego życia, jak i na lokalizację globalności. Po drugie – teksty te odnoszą się do złożonej kwestii poczucia tożsamości młodzieży, a przede wszystkim podkreślają potrzebę edukacyjnego wsparcia procesu konstruowania wielowymiarowego obrazu własnej osoby przez młodego człowieka. Jednym z istotnych, jakże często pomijanych, wymiarów tożsamościowych staje się aktualnie duchowość i możliwość(i) jej kształtowania. Oryginalną propozycję stanowi w tym zakresie próba opisanie sytuacji współczesnej młodzieży z perspektywy symboliki pustyni rozumianej zarówno jako miejsce pełne niebezpieczeństw i bez kierunkowskazów, jak i miejsce odnowy duchowej, swoistej przestrzeni dla ludzkiej wolności i zarazem

potrzeby przebywania w samotności. Po trzecie – przedmiotem naukowego dyskursu Autorzy czynią problematykę kryzysu młodego pokolenia związanego z dostrzeganymi zjawiskami transformacji aksjologicznych, zachodzących przede wszystkim w zakresie przewartościowania podstawowych wartości i ich instrumentalizacji. Charakterystyczne dla wiedzy społecznej „pokolenia transformacji” jest to, że w ramach tej wiedzy nie funkcjonuje świadomość własnej odrębności pokoleniowej. Ponadto, w skali międzypokoleniowej rysuje się obniżenie poziomu całościowego systemu wartości i nasila się tendencja do ześrodkowania uwagi na życiu dla siebie, wzrasta natomiast znaczenie wartości indywidualno-prywatnych, w przeciwieństwie do wartości o charakterze społecznym, lansowanych przez różne instytucje (w tym również edukacyjne). Kształtuje się tym samym nowy typ osobowości, dla której ideałem staje się samorealizacja rozumiana jako postępowanie zgodne z własnymi możliwościami i potrzebami jednostki i zarazem odrzucające wszelkie ideologie, z religijną włącznie. Przywołana aktywność społeczna, religijna i edukacyjna m.in. stowarzyszenia „Młody Kolping” może stanowić interesujący przykład zaangażowania młodych ludzi w budowanie własnej tożsamości i wzmacnianie świadomości przynależności do lokalnej grupy i społeczności. I po czwarte – Autorzy wskazują na potrzebę uczenia się przez całe życie, co zawsze było i nadal jest immanentną cechą ludzkiego życia, aktywnością w sposób naturalny wpisaną w ludzkie biografie. Podkreślają zarazem konieczność wspierania procesów uczenia się jednostek i społeczeństw przez politykę, gospodarkę, instytucje edukacyjne i naukę.

Część druga tomu stanowi empiryczną egzemplifikację podejmowanych kluczowych zagadnień, odnoszącą się zarówno do polskich, jak i zagranicznych rezultatów badań współczesnej młodzieży. Przedmiotem tych badań uczyniono preferencje aksjologiczne ukraińskich studentów, warunkowane politycznymi, społeczno-ekonomicznymi i duchowymi procesami transformacji zachodzącymi w tym państwie w ostatnich dwóch dekadach. Nakreślono ponadto deklarowaną postawę tolerancji (w tym etnicznej i religijnej) młodych, wykształconych Polaków oraz ich opinie na temat wybranych, edukacyjnych postulatów zawartych w programach politycznych ugrupowań startujących w wyborach parlamentarnych w 2015 roku, a dotyczących szczególnie sposobu finansowania edukacji,

prywatyzacji szkolnictwa, zwiększenia funkcji opiekuńczych w szkołach czy też rezygnacji z testów na maturze. Badacze z Akademii Technologicznej w Rezekne na Łotwie prezentują z kolei wymierne efekty realizowanego narodowego programu nauki „Innowacyjne rozwiązania dla telerehabilitacji społecznej w szkołach na Łotwie w kontekście edukacji włączającej”.

* * *

Pragniemy podziękować wszystkim Autorom za twórczy namysł nad problematyką współczesnej młodzieży w kontekście zachodzących zmian społeczno-kulturowych w Polsce i na świecie. Wydanie tego numeru czasopisma „Studia Paedagogica Ignatiana” stało się możliwe dzięki niezmiennej przychylności i pomocy władz Wydziału Pedagogicznego oraz Wydawnictwa Akademii Ignatianum.

*Maria Marta Urlińska
Ewa Ogrodzka-Mazur*